

8. Алимов, В. В. Интерференция в переводе / В. В. Алимов. – М. : КомКнига, 2005. – 229 с.
9. Теренин, А. В. Взгляд на языковую интерференцию и степени ее проявления [Электронный ресурс] / А. В. Теренин // Современные проблемы науки и образования : электронный журнал. – 2014. – № 3. – Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=13089>. – Дата доступа: 02.02.2020.
10. Шевякова, В. Е. Современный английский язык: порядок слов, актуальное членение, интонация / В. Е. Шевякова ; АН СССР, кафедра иностр. яз. – М. : Наука, 1980. – 381 с.
11. Смирницкий, А. И. Синтаксис английского языка / А. И. Смирницкий ; под ред. В. В. Пассека. – М. : Изд-во лит. на иностр. яз., 1957. – 284 с.
12. Копачева, Н. А. Функционально-семантический потенциал линейного порядка языковых единиц в английском языке / Н. А. Копачева // Концептуализирующая сила грамматики : Ars grammatical : сб. науч. ст. / редкол.: А. М. Горлатов (отв. ред.) [и др.]. – Минск : МГЛУ, 2016. – С. 50–55.

Г. П. Латушка

г. Минск, Беларусь

ПЕРАРЫВАННЕ КАМУНІКАЦЫІ ЯК СПОСАБ ВЫРАЖЭННЯ НЯЗГОДЫ (на матэрыяле славянскіх моў)

Нязгода – гэта адхіленне якой-небудзь думкі, палажэння, меркавання, сцвярджэння; выказванне, у якім выражаецца адмаўленне чаго-небудзь; абвяржэнне чыёй-небудзь думкі [1]. Нязгода звычайна ўзнікае ў дыялогу як негатыўная рэакцыя на сцвярджэнне ці пытанне, а таксама пабуджэнне [2, с. 14], але можа з’яўляцца таксама ў маналогі пры пярэчанні самому сабе і праяўляцца ў адказ на дзеянне, здарэнне, падзею і г. д.

Існуюць розныя класіфікацыі відаў нязгоды. У залежнасці ад ініцыяльнага маўленчага ходу М. Я. Баскава падзяляе нязгodu на канстатыўна-арыентаваную, імпазітыўна-арыентаваную і прахібітыўную [3]. М. К. Любімава ў залежнасці ад стымулу вылучае нязгodu з меркаваннем, нязгodu ў адказ на пабуджэнне і нязгodu ў адказ на просьбу аб дазvole [4, с. 10]. Сярод відаў поўнай нязгоды даследчыца называе такія семантычныя групы, як пярэчанне, неадабрэнне, адмова, забарона, недапушчэнне, абвяржэнне, абурэнне, прадуманая нязгода, нязгода-вырак, а сярод відаў няпоўнай нязгоды – частковую, няўпэўненую, ветлівую, нязгodu і адыход ад тэмы, нязгodu-неўразуменне [4, с. 12]. К. А. Аразалінава апісвае ў канцэпце нязгоды ўласна нязгodu, нязгodu-неадабрэнне, нязгodu-недапушчэнне, нязгodu-абвяржэнне, нязгodu-аспрэчванне, нязгodu-абурэнне, нязгodu-неўразуменне, нязгodu-непрыманне, частковую нязгodu, нязгodu-ўдакладненне [2, с. 14]. Падобныя класіфікацыі сустракаем і ў іншых даследчыкаў: прамое пярэчанне¹, пярэчанне-

¹ Тое паняцце, якое мы разумеем пад тэрмінам *нязгода* (напрыклад, СНВ нязгоды), у некаторых навукоўцаў можа называцца «пярэчаннем», «адмай», «негатыўнай рэакцыяй» і інш.

абвяржэнне, пярэчанне-заўвага, імпліцытнае пярэчанне-крытыка, імпліцытнае пярэчанне-сумненне, імпліцытнае пярэчанне-абраза (з дапамогай інвектывы) і пад. [5]. Іншыя класіфікацыі гл. таксама ў артыкуле [6].

Акрамя вербальнай рэакцыі нязгода можа таксама выражацца жэстамі і мімікай. У большасці славянскіх культур гэтыя жэсты блізкія. Сюды можна аднесці адмоўнае ківанне галавой улева-ўправа; павароты ў бакі выцягнутымі наперад і расстаўленымі кісцямі рук пры моцнай нязгодзе, спалоху; закрыванне твару і вушэй рукамі, паварот спінай пры нежаданні весці далей камунікацыю; адхіленне галавы ўлева-ўправа да плячэй пры асуджэнні; моўца таксама можа махнуць рукой, выражаючы неадабрэнне ці незадаволенасць, адхіснуцца пры моцным спалоху, агідзе, неадабрэнні. Некаторыя жэсты ў славянскіх культурах могуць адрознівацца або ўспрымацца па-іншаму. Так, у польскай культуры жэст нахштальт нашых апладысmentaў можа сведчыць пра востры пратэст, нязгоду з моўцам [7, s. 134], інакш перадаецца паварот галавой пры нязгодзе ў балгарскай мове (гл. [8]). Апісанне некаторых жэстаў для рускай культуры гл. [9, с. 104, 95].

Нязгода можа таксама хавацца за маўчаннем, якое ў гэтым выпадку звычайна выклікана страхам або нежаданнем моўцы выказаць сваё меркаванне.

Мы даследавалі спосабы выражэння нязгоды з дапамогай сінтаксічна нячленных выказванняў (СНВ) славянскіх моў (беларускай, украінскай, чэшскай, балгарскай) і вылучылі сярод спосабаў выражэння нязгоды 27 відаў (гл. [10]), такія як *наспешлівая нязгода, афіцыйная нязгода, адмова* (+ *самаадмова і нязгода-бажба*), *неадабрэнне, нязгода-шкадаванне, забарона, абурэнне, інвектыва (абраза), нязгода-здзіўленне, ветлівая нязгода, нязгода-спалох, перарыванне камунікацыі, энантыясемія, акцэнтэатар, нязгода-змякчэнне, частковая нязгода, ухіленне, згода пад выглядам нязгоды* і інш. Матэрыялам даследавання сталі творы драматургіі і прозы на названых чатырох мовах, у кожнай з якіх было адабрана па 1100 мікрадыялогаў (рэпліка-стымул + рэпліка-рэакцыя, якая змяшчае СНВ згоды ці нязгоды). Пры гэтым нязгода разглядаецца намі максімальна шырока і ўключае розныя віды паводле ілакутыўнага і функцыянальна-семантычнага кампанентаў, інакш кажучы, разнастайныя варыянты негатыўнай рэакцыі, якія часам праяўляюцца толькі кантэкстуальна¹.

СНВ уяўляюць сабой маўленчыя адзінкі з аднаго слова або ўстойлівага спалучэння слоў, якія выражаюць мадальна-экспрэсіўную ці эмацыянальную рэакцыю моўцы і не маюць яўнай сінтаксічнай структуры.

Адной з найбольшых па аб'ёме ў славянскіх мовах з'яўляецца такая група СНВ нязгоды, як перарыванне камунікацыі (уключае 34 віды СНВ у беларускай мове, 36 – ва ўкраінскай, 24 – у чэшскай, 27 – у балгарскай на матэрыяле ў 1100 мікрадыялогаў). Адзінкі групы «Перарыванне камунікацыі» выражаюць перапыненне (звычайна рэзкае, грубае, прастамоўнае) рэплікі суразмоўцы. Часта перарыванне мае выгляд адсылу. Такім чынам

¹ Напрыклад, *Будзь здароў* ужываецца як форма ветлівасці, але ў некаторых кантэкстах можа функцыянаваць для выражэння перапынення камунікацыі і сведчыць аб нежаданні працягваць размову: *Не насі на мяне злосць... – Будзь здароў* (А. Дудароў. Радавыя).

моўца можа выражаць сваю нязгоду, нежаданне камунікаваць, агіду, адмаўленне, неадабрэнне і іншыя негатыўныя эмоцыі. Адзінкі групы ўжываюцца ў адказ на пытанне, сцвярджэнне, меркаванне, паведамленне, просьбу. Характэрныя адценні значэнняў – ‘перарыванне’, ‘перарыванне’, ‘рэзкаць’, ‘незадаволенасць’, часта таксама ‘раздражненне’, ‘грубасць’, ‘узрушанасць’. У жэставым суправаджэнні моўца можа ўзняць выпрастаную руку (кісць) і хутка апусціць яе, махаючы, пры гэтым ён можа злёгка адварнуць галаву і выразіць мімікай незадавальненне. Выказванні групы звычайна прамаўляюцца рэзка, груба, моўца можа пераходзіць на крык.

Гэтая група адзінак з’яўляецца разнароднай па складзе і частотнасці выказванняў у славянскіх мовах. У межах названай групы мы вылучылі падгрупы ў залежнасці ад спосабу перарывання камунікацыі, якія з прыкладамі СНВ размясцілі ў табліцы. Факультатыўныя кампаненты СНВ (звычайна часціцы) бяруцца ў вуглавых дужкі <>. Факультатыўныя¹ знакі прыпынку бяруцца ў вуглавых дужкі <. Марфалагічныя варыянты форм (катэгорыі часу, асобы, роду, ліку) бяруцца ў дужкі (). Лексічныя і фанематычныя варыянты пішуцца праз косую рыску /.

Спосабы перарывання камунікацыі з дапамогай СНВ у славянскіх мовах

Спосаб перарывання камунікацыі	Мова			
	беларуская	украінская	чэшская	балгарская
Просьба пакінуць у спакоі	<i>Адчачіся; Ам; Не дуры галавы</i>	<i>Відстань; Облиш(мо) <це></i>	<i>Dej <mi> pokoj; Nech(me/-te) to(ho) <být>; Nech to(ho) <bejt>; <Okamžitě> toho nech; Nech(te) mě <být>; Nechte mě <už> <bejt></i>	<i>Остави ме <на мира></i>
Абзначэнне канца камунікацыі	<i>Будзь здароў; Баста; <Ай,/от> ладна <табе>; Усё</i>	<i><Ну,> все; Стоп; Стривай; (За/но)чек-ай(me)</i>	<i><Tak> na shledanou; <Ale/jen/no> počkej(te)</i>	<i>Край; Момент; Слушай; Спри; Стоп; (По)чакай(me)</i>
Указанне на перанасычэнасць размовай	<i>Годзе; До <табе> <ўжо>; Досьць; <Ладна<_/ну> хопіць</i>	<i>Вистачить триндіти; <Та> годі <вже>; Достить; Доста; Набридло</i>	<i><Tak> dost</i>	<i>Добре, (добре); Достатъчно; Недей; <А/ай/е,> стига <бе/вече/де></i>

¹ Маецца на ўвазе, што такія знакі прыпынку сустраліся не ва ўсіх выбраных кантэкстах.

Нежаданне слухаць / ба- чыць сураз- моўцу	<i>Не хачу слухаць;</i> <I> <i>слухаць не</i> <i>хачу</i>	- ¹	-	<i>Не искам да</i> <i>те виждам;</i> <i>Не ми казвай</i>
Адсыл	<i>Во-он; Гуляй;</i> <Ды> <i>ідзі(це)</i> <i>вы/ты <к чор-</i> <i>тавай матары/</i> <i>к чорту>;</i> <i>Пайшоў ты</i> <да д'ябла>	<i>Геть; Забира-</i> <i>йся <звідси>;</i> <i>Ідїть <ви></i> <i>чортові між</i> <i>роги</i>	<i>Do prdle;</i> <i>(Ode)jděte/jdi</i> <pryč>; <i>Děte <laskavě></i> <i>do prdele;</i> <i>Děte/di /dite</i> <mi s tim/už>; <i>Di mi z</i> <těchdle> <kalnejch> <i>voči;</i> <Tak> <už> <i>mazej; Ven;</i> <i>Vypadněte</i>	<i>(В-в-в-)вън!</i> <i>(вън!);</i> <i>Марш навън;</i> <i>Върви си;</i> <i>Изчезвай;</i> <i>Марш;</i> <i>Махай се</i> <бе>; <i>Махни се;</i> <i>Разкарай се</i>
Злопажаданне	<А> <i>каб ты здох;</i> <i>Праваліўся б ты</i>	<i>Агій на тебе;</i> <i>Тъху на тебе</i>	-	<i>Еби си</i> <i>майката;</i> <i>Майната ти</i>
Закрыванне рота	<i>Заткнісь/заткні-</i> <i>ся <ты></i>	<i>Заткни пельку;</i> <i>Стули тисок</i>	<i>Drž(te) <už></i> <laskavě> <i>hubu; <А></i> <i>zabouchni se</i> <řádně>	-
Патрабаванне цішыні	<i>Маўчы, маўчы</i> <... >, <i>маўчы;</i> <i>(За)маўчы(це)</i> <ты>; <А> <ты> <i>(па)маўчы;</i> <Ану> <i>маўчаць;</i> <i>Замоўкні; Т-сс;</i> <i>Ціха <ты>;</i> <i>Цішэй; Сціхні(це);</i> <i>Цыц; <Язык,></i> <i>язык <прыкусі></i>	<Та> <i>замов-</i> <i>кніть (замов-</i> <i>кни); Мовчав</i> <i>би <вже>;</i> <i>Тихо; Тс;</i> <i>Цить; Ша</i>	<<I> <i>jen</i> <mi>> <i>mlč(te)</i>	<Ей, я> <i>млък(вай)!</i> <i>(Млъквай!)</i> <бе>; <i>Млъкни!</i> <i>(Моля те,</i> <i>млъкни!);</i> <i>Мълчи; Тихо;</i> <i>Чи</i>
Супакойванне	-	<i>Спакойна,</i> <i>(спажойна)</i>	-	<i>Успокойте се</i>

¹ Адсутнасць прыкладаў у некаторых графах табліцы не абавязкова сведчыць пра адсутнасць СНВ у адпаведнай мове, а можа быць звязана з тым, што для даследавання намі браўся абмежаваны матэрыял у 1100 кантэкстаў.

Указанне на недатычнасць суразмоўцы да размовы	<i>Не з табой размова; Не лезь не ў сваё; Не суй/сунь нос(а) <ў... >; Не твая справа; Табе якая справа?</i>	<i>А тобі що?; Не твое діло; Тобі то що з того?; Це вас/тебе не обходить/стосується</i>	<i>Tebe se neptám; To je moje věc; Vás se to netýká</i>	<i>Не ви тутам</i>
Указанне на непажаднасць, недарэчнасць размовы	<i><Вы гэта/ды> (па)кінь(це) <ты/вы> <дурную гаворку> <зараз жа/нарэшце>; Не блазнуі; Разговорчыкі; Цьфу</i>	<i>Знову ти; <Та> не блазнюйте; Не кажи дурниць; <І> не кажіть тако-го; Притини</i>	<i>Co blbneš?; Neserte <laskavě>; Neblázní (Neblázněte); Neblbni</i>	<i>Престанете (Престани) <с тези глупости></i>
Указанне на непаразуменне	<i>Я не пра тое</i>	<i>Я не про те/це; Я про інше</i>	-	-

Найбольш грубы спосаб перарывання камунікацыі прадстаўлены адсылам (беларус. *Пайшоў ты <да д'ябла>*; укр. *Забирайся <звідси>* 'Выбірайся <адсюль>'; чэш. *Vypadněte* 'Выбірайцеся'; балг. *Марш навън* 'Марш вон' і інш.) і злопажаданнем (беларус. *<А> каб ты здох*; укр. *Агій на тебе* 'Халера цябе бяры'; балг. *Еби си майката* 'Тваю маць' і пад.). У беларускай, украінскай, рускай мовах найбольш грубая форма нязгоды часта звязана з адсылам да нячыстай сілы (беларус. *Ідзі ты да чорта!*; укр. *Ідїть ви чортові між роги!* 'Ідзіце вы чорту між рагоў!'; рус. *Иди к чёрту!*). Блізкія па сэнсе чэшскія адзінкі – *Hergot do toho* 'Чорт вазьмі' (ад ням. *Herr Gott* 'Пан Бог'); *Hrome* 'Чорт' не звязаны з нячыстай сілай. Лексемы ж *čert* 'чорт', *d'ábel* 'д'ябал', *sakra* 'чорт' звычайна функцыянуюць для выражэння непрыемных, адмоўных эмоцый, неадабрэння. Другая група грубых СНВ для выражэння нязгоды звязана з цялесным нізам. У беларускай, украінскай, рускай мовах такія выразы лічацца вельмі абразлівымі і іх выкарыстанне знаходзіцца па-за межамі культуры. У чэшскай мове аналагічныя адзінкі вылучаюцца разнастайнасцю, чэшская культура характарызуецца большай лаяльнасцю да іх ужывання. Напрыклад, нам сустрэліся выказванні *Na hovno* 'Гаўно'; *Doprdele* 'Да сракі'; *Neserte laskavě* 'Зрабі ласку, не смярдзі'; *Děte laskavě do prdele* 'Ідзіце ласкава ў сраку' і інш. Апошнія два выразы дэманструюць цікавае ўжыванне грубай лексікі побач з ветлівай, што надае адзінкам, з аднаго боку, іранічнасць, з іншага – пэўным чынам змякчае іх. На фоне ўсходнеславянскіх моў мяжа дапушчэння грубай і абсцэннай лексікі таксама ніжэй у балгарскай культуры, што дэманструецца вялікай колькасцю выказаў тыпу *Да му еба майката* 'Каб яму'; *<Ух,>*

маміцата му да еба!... ‘<Ух>, каб яму!..’; *Твойта мама* ‘Тваю маць’ і пад., зафіксаваных намі. У асноўным яны служаць для выражэння неадабрэння ў грубай форме або для рэзкага перарывання камунікацыі.

Грубяя і/ці жаргонныя адзінкі таксама часта сустракаюцца ў падгрупе СНВ, якія накіраваны на закрыванне рота суразмоўцу (беларус. : *Заткнісь/заткніся* <ты>; укр. *Вистачить триндіти* ‘Хопіць плявузгаць’; *Заткни пельку* ‘Прычыні клямку’; чэш. <А> *zabouchni se* <řádňě> ‘Забі ляпу’ і пад.). А блізкая па значэнні падгрупа, звязаная з патрабаваннем цішыні, змяшчае адзінкі, якія можна аднесці да размоўнага ці нейтральнага стыляў: беларус. *Замоўкні*; укр. *Цыць* ‘Цыц’; чэш. <<I> *jen* <mi>> *mlč*(te) ‘Каб <мне> маўчала/маўчаў/маўчало’; балг. *Мълчи* ‘Маўчы’). У беларускай мове нячленнае выказванне такога тыпу *Маўчы* з’яўляецца дастаткова частотным: у розных варыянтах намі было зафіксавана 14 сітуацый ужывання на 1100 кантэкстаў згоды і нязгоды. У балгарскай мове *Мълк* ‘Маўчы’ было зафіксавана намі ў 25 мікрадыялогах. Патрабаванне цішыні можа выражацца максімальна кароткімі СНВ, такімі як укр. *Ша, Цыць, Тс*; балг. *Чи*, блізкімі да беларус. *Т-сс; Цыц*. Сумежнымі па значэнні таксама з’яўляюцца адзінкі падвіду супакойвання (беларус. *Спакойна, (спакойна)*; балг. *Успокойте се* ‘Супакойцеся’).

Такая форма перарывання камунікацыі, як просьба пакінуць моўцу ў спакоі (беларус. *Адчаніся*; укр. *Відстань* ‘Адстань’; чэш. *Dej* <mi> *rokoj* ‘Дай <мне> спакою’; балг. *Остави ме* <на мира> ‘Пакінь мяне <ў спакоі>’) з’яўляецца менш абразлівай, чым названыя вышэй адсыл, злопажаданне, закрыванне рота. У чэшскай мове часцей, чым ва ўсходнеславянскіх, жаданне скончыць камунікацыю перадаецца просьбай пакінуць моўцу ў спакоі (*Nech mě (být)* ‘Пакінь мяне’; *Dej mi rokoj* ‘Дай мне спакою’). На чэшскім матэрыяле просьба *Nech toho* ‘Кінь’ з’яўляецца адной з самых частотных – 17 сітуацый ужывання адпаведна на 1100 кантэкстаў згоды і нязгоды, на беларускім матэрыяле *Кінь* было зафіксавана 21 раз.

Яшчэ адзін спосаб перарывання камунікацыі выражаецца нежаданнем слухаць/бачыць суразмоўцу (беларус. <I> *слухаць не хачу*; балг. *Не искам да те виждам* ‘Бачыць цябе не хачу’). Дастаткова часта таксама сустракаецца ўказанне на перанасычанасць размовай (беларус. *До* <табе> <ўжо>; укр. <Та> *годи* <вже> ‘<Ды> хопіць <ужо>’; чэш. <Tak> *dost* ‘<Ды> хопіць’; балг. *Достатъчно* ‘Дастаткова’). Да найбольш частотных СНВ такога тыпу адносяцца чэш. *Dost* ‘Досьць’ – 10 сітуацый ужывання на 1100 мікрадыялогаў, балг. *Стига* ‘Хопіць’ – 20 сітуацый.

Абазначэнне канца камунікацыі шырока сустракаецца ва ўсіх мовах. Гэта можа быць указанне як на часовае перарыванне камунікацыі, звязанае, напрыклад, з удакладненнем незразумелага (укр. *Стоп* ‘Стоп’; *Стривай* ‘Пачакай’; *(За/но)чekaй(те)* ‘(Па)чакай(це)’; чэш. <Ale/jen/no> *počkej(te)* ‘Але/толькі/ну пачакай(це)’; балг. *Момент* ‘Хвілінку’; *Слушай* ‘Слухай’; *Спри* ‘Спыніся’; *Стоп* ‘Стоп’; *(По)чekaй(те)* ‘(Па)чакай(це)’), так і на завяршэнне камунікавання ўвогуле (беларус. *Будзь здароў; Баста; Усё;*

укр. <Ну,> *все* ‘<Ну> ўсё’; чэш. <Так> *na shledanou* ‘<Ну і> да пабачэння’; балг. *Край* ‘Канец’). На балгарскім матэрыяле СНВ *Чакай* ‘Чакай’ было зафіксавана намі ў 15 мікрадыялогаў.

Шырока сустракаецца ўказанне на недатычнасць суразмоўцы да размовы (беларус. *Табе якая справа?*; укр. *А тобі що?* ‘А табе што?’; чэш. *To je toje věc* ‘Гэта мая справа’; балг. *Не ви питам* ‘Вас не пыталі’. Для ўзмацнення і дэманстрацыі абурэння такія выказванні часта будуюцца на аснове пыталнага сказа.

Разнародныя адзінкі, якія часта выражаюць незадаволенасць, абурэнне, звязаны з указаннем на непажаданасць, недарэчнасць размовы (беларус. <Вы гэта/ды> *(на)кінь(це)* <ты/вы> <дурную гаворку> <зараз жа/нарэшце>; укр. <Та> *не блазнойте* ‘<Ды> не блазнуйце’; чэш. *Neblbni* ‘Не дуры’; балг. *Престанете (Престани)* <с тези глупости> ‘Перастаньце (Перастань) <з гэтымі глупствамі>’.

У асобную падгрупу мы вылучылі ўказанне на непаразуменне (беларус. *Я не пра тое*; укр. *Я про інше* ‘Я пра іншае’).

Такім чынам, у славянскіх мовах перарыванне камунікацыі з’яўляецца адным з самых пашыраных спосабаў выражэння нязгоды. Перапыненне ўзаемадзеяння ў беларускай, украінскай, чэшскай, балгарскай мовах перадаецца падобнымі спосабамі (адсыл; закрыванне рота; злопажаданне; просьба пакінуць моўцу ў спакой; абазначэнне канца камунікацыі; указанне на перанасычанасць размовай; патрабаванне цішыні; супакойванне; нежаданне слухаць/бачыць суразмоўцу; указанне на недатычнасць суразмоўцы да размовы; указанне на непажаданасць, недарэчнасць размовы; указанне на непаразуменне). Некаторыя СНВ сустракаюцца ва ўсіх мовах даследавання (напрыклад, беларус. *Чакай*; укр. *Чекай*, чэш. *Роўкеј*; балг. *Чакай*). Тым не менш, у розных славянскіх мовах прысутнічае свая спецыфіка перарывання камунікацыі. Так, у розных мовах адзінкі не супадаюць па частотнасці (напрыклад, балг. *Млък* ‘Маўчы’ было зафіксавана 25 разоў на 1100 мікрадыялогаў, а на ўкраінскім матэрыяле толькі адзін раз сустрэлася блізкае СНВ *Мовчав би вже* ‘Маўчаў бы ўжо’). Адрозніваецца таксама папулярнасць спосабаў перарывання камунікацыі ў розных мовах (напрыклад, патрабаванне цішыні на беларускім матэрыяле прадстаўлена разнастайнымі адзінкамі (11 СНВ), а на чэшскім – адной. Акрамя таго, пэўныя СНВ маюць на сабе культурны адбітак (адсутнасць на матэрыяле даследавання чэшскай і балгарскай моў адзінак, якія звязаны са згадваннем нячыстай сілы тыпу беларус. *Ідзі ты да чорта!*). Усе названыя фактары ў суме спрыяюць стварэнню ў кожнай мове свайго асаблівага набору выказванняў для перарывання камунікацыі.

ЛІТАРАТУРА

1. *Кондаков, Н. И.* Возражение / Н. И. Кондаков // Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков. – 2-е изд., испр. и доп. – М., 1975. – С. 91.
2. *Оразалинова, К. А.* Интенциональные концепты «согласие–несогласие» в татарском, русском и английском языках : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 ; 10.02.20 / К. А. Оразалинова ; Тобол. гос. соц.-пед. акад. им. Д. И. Менделеева. – Тобольск, 2012. – 23 с.

3. *Баскова, М. Е.* Прагмалингвистические и интеракционные характеристики высказываний несогласия (на материале современного английского диалога) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / М. Е. Баскова. – СПб., 1992. – 176 л.
4. *Любимова, М. К.* Интенциональные смыслы согласия и несогласия в русских и немецких дискурсах совещаний и переговоров : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / М. К. Любимова ; Тамб. гос. техн. ун-т. – Тамбов, 2004. – 21 с.
5. *Горбачева, Е. Н.* Лингвокультурный коммуникативный концепт «спор» / Е. Н. Горбачева // Жанры речи : сб. науч. ст. / Ин-т филол. и журналист. Саратов. гос. ун-та им. Н. Г. Чернышевского. – Саратов, 2007. – Вып. 5. – С. 209–224.
6. *Архипова, Е. В.* Речевой акт согласия / несогласия как объект лингвистических исследований / Е. В. Архипова // Язык и дискурс : семантический, прагматический и лингводидактический аспекты : сб. науч. тр. преподавателей фак-та иностр. яз. / УО МГПУ им. И. П. Шамякина ; редкол.: Т. Н. Талецкая (отв. ред.) [и др.]. – Мозырь, 2011. – С. 117–126.
7. *Jarząbek, K.* Gestykulacja i mimika : Słownik / K. Jarząbek. – Katowice : Śląsk, 1994. – 208 s.
8. *Якобсон, Р. О.* Да и нет в мимике / Р. О. Якобсон // Язык и человек : сб. ст. памяти проф. П. С. Кузнецова (1899–1969) / Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. – М., 1970. – Вып. 4. – С. 284–289.
9. *Воронина, Т. М.* Концептуализация согласия в русском языке: когнитивные признаки и их взаимосвязь / Т. М. Воронина // Динамика языковых и культурных процессов в современной России : материалы V Конгр. РОПРЯЛ, г. Казань, 4–8 окт. 2016 г. / РОПРЯЛ ; ред. кол.: Л. А. Вербицкая [и др.]. – СПб., 2016. – С. 101–105.
10. *Латушка, Г. П.* Сінтаксічна нячленныя выказванні са значэннем згоды і нязгоды ў славянскіх мовах : аўтарэф. дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.19 / Г. П. Латушка ; Беларус. дзярж. ун-т. – Мінск, 2019. – 24 с.

А. В. Ломовая, В. Ф. Руцкая
г. Минск, Беларусь

ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ С ЧИСЛОВЫМ КОМПОНЕНТОМ В АНГЛИЙСКОМ И ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКАХ

XXI век можно назвать эпохой глобализации не только экономической, но и лингвистической: растет влияние языков мирового значения (английского, китайского, испанского и других), создается и развивается общее информационное пространство, стираются границы между культурами. В связи с этим сопоставительное изучение языков остается неизменно популярным направлением лингвистических исследований, которые не только открывают перспективы улучшения качества межкультурной комму-